

VETERİNER HALK SAĞLIĞI

Editör
Yusuf DOĞRUER



© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-375-627-7

Kitap Adı

Veteriner Halk Sağlığı

Editör

Yusuf DOĞRUER

ORCID iD: 0000-0002-3712-5021

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

MED089000

DOI

10.37609/akya.3802

Kütüphane Kimlik Kartı

Veteriner Halk Sağlığı / ed. Yusuf Doğruer.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.

484 s. : şekil, tablo. ; 195x275 mm.

Kaynakça ve Dizin var.

ISBN 9786253756277

GENEL DAĞITIM

Akademisyen YAYINEVİ A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Veteriner Halk Sağlığı, çağdaş sağlık bilimlerinin temel bileşenlerinden biri olarak yalnızca hayvan sağlığını değil; insan sağlığını, çevreyi ve gıda sistemlerini de kapsayan bütüncül bir disiplin niteliği taşımaktadır. Günümüzde zoonotik hastalıkların küresel ölçekte artışı, gıda güvenliği ve güvencesine ilişkin sorunlar, çevresel kirlenme, iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkileri ve antimikrobiyel direnç gibi güncel tehditler, veteriner hekimliğin halk sağlığı boyutunu daha da görünür kılmaktadır. Bu bağlamda Veteriner Halk Sağlığı; disiplinler arası iş birliğini zorunlu kılan, koruyucu hekimliği önceleyen ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile doğrudan ilişkili stratejik bir alan olarak öne çıkmaktadır.

Elinizdeki eser, Veteriner Halk Sağlığı disiplininin kapsamını akademik bir bütünlük içerisinde ele almayı amaçlamaktadır. Kitap; zoonotik hastalıklar, gıda güvenliği, gıda kaynaklı patojenler ve hastalıklar, biyolojik, kimyasal ve fiziksel tehlikeler, gıda alerjileri, gıda etiği ve gıda güvencesi gibi temel konuların yanı sıra; gıda kaybı ve israfı, gıda dolandırıcılığı, biyogüvenlik, biyoterörizm ve agroterörizm, çevre kirliliği, iklim değişikliği, atık yönetimi ve sosyal çevrenin sağlık üzerindeki etkileri gibi güncel meseleleri de kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir. Ayrıca Tek Sağlık yaklaşımı çerçevesinde, teletıp ve yapay zekâ uygulamalarının Veteriner Halk Sağlığına entegrasyonu ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bağlamında bütünlüklü sağlık yaklaşımlarına özel bir vurgu yapılmıştır.

Bu eser, veteriner hekimliği alanında eğitim gören öğrencilere, akademisyenlere ve sağlık bilimleri, gıda bilimi, çevre yönetimi ile kamu sağlığı alanlarında çalışan uzmanlara kapsamlı ve güvenilir bir kaynak sunmayı hedeflemektedir. Disiplinler arası perspektifiyle bu çalışma, koruyucu hekimlikte bütüncül yaklaşımların geliştirilmesine ve halk sağlığının güçlendirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Kitabın hazırlanma sürecinde değerli katkılarıyla çalışmaya zenginlik katan bölüm yazarlarına ve ailelerine, kitabın yayınlanmasında bu fırsatı yaratan Akademisyen Yayınevi yönetim ve çalışanlarına, bizlerin bugünlere gelmesinde emeği olan mesleki büyüklerimize, sürecin başlangıcından sonuna kadar teşvik ve desteklerinden dolayı başta ailem olmak üzere Prof. Dr. Ümit GÜRBÜZ, Doç. Dr. Ezgi TELLİ ve Dr. Gamze TURKAL'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Yusuf DOĞRUER

Eylül / 2025

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	Veteriner Halk Sağlığı: Genel Bakış.....	1
	<i>Yusuf DOĞRUER</i>	
BÖLÜM 2	Koruyucu Hekimlikte Bütüncül ve Disiplinler Arası Yaklaşımlar: Tek Sağlık, Eko Sağlık, Gezegen Sağlığı.....	19
	<i>Yusuf DOĞRUER</i>	
BÖLÜM 3	Zoonozlar.....	39
	<i>Yusuf DOĞRUER</i> <i>Arife Ezgi TELLİ</i> <i>Yusuf BİÇER</i> <i>Gamze TURKAL</i>	
BÖLÜM 4	Gıda Güvenliği Yaklaşımları	61
	<i>Ümit GÜRBÜZ</i>	
BÖLÜM 5	Gıda Kaynaklı Tehlikeler: Genel Bakış	75
	<i>Yusuf DOĞRUER</i> <i>Arife Ezgi TELLİ</i> <i>Gamze TURKAL</i>	
BÖLÜM 6	Gıda Kaynaklı Patojenlerde Patojenite.....	91
	<i>Arife Ezgi TELLİ</i>	
BÖLÜM 7	Gıda Kaynaklı Bakteriyel Hastalıklar.....	107
	<i>Aydın VURAL</i> <i>Hüsnü Şahan GÜRAN</i> <i>Berna DUMAN AYDIN</i>	
BÖLÜM 8	Gıda Kaynaklı Virüsler.....	135
	<i>Ayşegül EYİĞÖR</i> <i>Seran TEMELLİ</i>	
BÖLÜM 9	Gıda Kaynaklı Parazitler.....	155
	<i>Yusuf DOĞRUER</i> <i>Mukadderat GÖKMEN</i> <i>Nuray Gamze YÖRÜK</i> <i>Ece ÇETİN</i>	
BÖLÜM 10	Mikotoksinler	181
	<i>Yakup Can SANCAK</i> <i>Rabia Mehtap TUNCAY</i>	

BÖLÜM 11	Prionlar.....	199
	<i>Beyza Hatice ULUSOY</i>	
BÖLÜM 12	Gıdalarda Biyolojik Kalıntı ve Kontaminantlar	207
	<i>Güzin İPLİKÇİOĞLU ARAL</i>	
	<i>Ufuk Tansel ŞİRELİ</i>	
BÖLÜM 13	Gıdalarda Kimyasal Kalıntı ve Kontaminantlar	219
	<i>Güzin İPLİKÇİOĞLU ARAL</i>	
	<i>Ufuk Tansel ŞİRELİ</i>	
BÖLÜM 14	Gıda Kaynaklı Fiziksel Tehlikeler.....	239
	<i>Yusuf BİÇER</i>	
	<i>Yusuf DOĞRUER</i>	
BÖLÜM 15	Gıda Kaynaklı Alerjiler ve İntoleranslar	255
	<i>Yusuf DOĞRUER</i>	
	<i>Arife Ezgi TELLİ</i>	
	<i>Yusuf BİÇER</i>	
BÖLÜM 16	Gıda Güvencesi.....	273
	<i>Ergün Ömer GÖKSOY</i>	
	<i>Pelin KOÇAK KIZANLIK</i>	
BÖLÜM 17	Gıda Etiği	285
	<i>Sevda PEHLİVANLAR ÖNEN</i>	
	<i>Yusuf DOĞRUER</i>	
BÖLÜM 18	Adil ve Sürdürülebilir Gıda Sistemleri: Gıda Hakkı, Gıda Egemenliği, Gıda Demokrasisi ve Gıda Vatandaşlığı	299
	<i>Yusuf DOĞRUER</i>	
	<i>Gamze TURKAL</i>	
BÖLÜM 19	Gıda Dolandırıcılığı	315
	<i>Gamze TURKAL</i>	
	<i>Yusuf DOĞRUER</i>	
BÖLÜM 20	Gıda Kaybı ve İsrafı.....	333
	<i>Nihat TELLİ</i>	
BÖLÜM 21	İklim Değişikliği ve Halk Sağlığına Etkileri	347
	<i>Osman İrfan İLHAK</i>	
BÖLÜM 22	Çevre Kirliliği ve Halk Sağlığına Etkileri	361
	<i>Pınar KARATEPE</i>	
	<i>Gökhan Kürşad İNCİLİ</i>	
BÖLÜM 23	Atık Yönetimi	379
	<i>Hatice Ahu KAHRAMAN</i>	
	<i>Erdi ŞEN</i>	

BÖLÜM 24	Biyogüvenlik, Biyoterörizm - Agroterörizm.....391 <i>Esra AKKAYA</i> <i>Enver Barış BİNGÖL</i>
BÖLÜM 25	İnsan-Hayvan Bağı409 <i>Seyda ŞAHİN</i>
BÖLÜM 26	Zoonozların Ortaya Çıkışında Yaban Hayatı ve Biyolojik Çeşitliliğin Rolü417 <i>Nebahat BİLGE</i>
BÖLÜM 27	Genetik ve Epigenetik Değişiklikler, Mikrobiyal Adaptasyon ve Değişim Antimikrobiyel Direnç433 <i>Cemil KÜREKÇİ</i>
BÖLÜM 28	Sosyal Çevre ve Sağlık Üzerine Etkileri441 <i>Özgür ÇADIRCI</i> <i>Ali GÜCÜKOĞLU</i> <i>Tolga UYANIK</i>
BÖLÜM 29	Tek Sağlık Yaklaşımı Çerçevesinde Gıda Hijyeninde Yapay Zeka Uygulamaları.....451 <i>Ahmet KOLUMAN</i> <i>Batuhan AKILLI</i>
BÖLÜM 30	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Bağlamında Halk Sağlığı, Veteriner Halk Sağlığı ve Entegre Sağlık Yaklaşımları.....457 <i>Yusuf DOĞRUER</i> <i>Arife Ezgi TELLİ</i> <i>Gamze TURKAL</i>

YAZARLAR

Batuhan AKILLI

Biyomedikal Yük. Müh., Pamukkale Üniversitesi

Doç. Dr. Esra AKKAYA

İstanbul Üniversitesi-CerrahpaŐa, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Güzin İPLİKÇİOĞLU ARAL

Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Berna DUMAN AYDIN

Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Gıda Hijyeni ve Teknolojisi Bölümü

Prof. Dr. Nebahat BİLGE

Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Halk Sağlığı AD.

Prof. Dr. Enver Barış BİNGÖL

İstanbul Üniversitesi-CerrahpaŐa, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Yusuf BİÇER

Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Özgür ÇADIRCI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Ece ÇETİN

Namık Kemal Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Yusuf DOĞRUER

Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Ayşegül EYİGÖR

Bursa Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veterinerlik Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Mukadderat GÖKMEN

Aksaray Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Veteriner Halk Sağlığı AD.

Prof. Dr. Ergün Ömer GÖKSOY

Adnan Menderes Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Ali GÜCÜKOĞLU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. HsnŐahan GÜRAN

Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof.Dr. Ümit GÜRBÜZ

Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Osman İrfan İLHAK

Balıkesir Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Halk Sağlığı AD.

Doç. Dr. Gökhan Kürşad İNCİLİ

Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Hatice Ahu KAHRAMAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Veteriner Fakültesi Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Pınar KARATEPE

Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOÇAK KIZANLIK

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Ahmet KOLUMAN

Pamukkale Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, Biyomedikal Mühendisliėi AD.

Prof. Dr. Cemil KÜREKCİ

Dokuz Eylül Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Mikrobiyoloji AD.

Prof. Dr. Yakup Can SANCAK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Arife Ezgi TELLİ

Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Nihat TELLİ

Konya Teknik Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek
Yüksekokulu, Gıda Teknolojisi Pr.

Prof. Dr. Seran TEMELLİ

Bursa Uludağ Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Rabia Mehtap TUNCAY

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Dr. Gamze TURKAL

Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Sevda PEHLİVANLAR ÖNEN

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi,
Veteriner Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Seyda ŞAHİN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Dr. Öğr. Üyesi Erdi ŞEN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,
Veteriner Fakültesi Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Ufuk Tansel ŞİRELİ

Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Beyza Hatice ULUSOY

Yakın Doğu Üniversitesi, Veteriner Hekimliği
Fakültesi, Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Tolga UYANIK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Prof. Dr. Aydın VURAL

Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.

Doç. Dr. Nuray Gamze YÖRÜK

Dokuz Eylül Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Besin Hijyeni ve Teknolojisi AD.